

NMT**Forum**

Hæren – liten og potensielt god eller stor og garantert dårlig?

Replikk til oblt Anton Olstad av oblt Sverre Diesen, FFI

Oblt Anton Olstads kommentar i august-nummeret av NMT til min artikkel om kvalitet eller kvantitet i Hæren demonstrerer hvor vanskelig det er å skulle akseptere at ressursene setter tak på våre forsvarsbestrebelse lenger før vi har dekket det vi ser som behovet. Derfor griper han fatt i mine synspunkter på den avtagende trussel og hevder at jeg gjør «en vanlig feil ved å gjøre dagens politiske situasjon til en hovedfaktor i regnestykket om hva slags hær vi skal ha». Som man knapt kan unngå å legge merke til ved nærmere lesning var mitt hovedpoeng at dagens norske hær er flere ganger så stor som det er nasjon på 4 mill mennesker har mulighet for å opprettholde med bibehold av en viss minste kvalitet, noe jeg kvalifiserte ved å sammenligne vår hær med den tyske og franske. At vi også etter mitt skjønn blir gradvis mindre utsatt gjør kun – som det uttrykkelig sies – at en kvantitativ reduksjon av Hæren drevet av økonomisk nødvendighet burde fortone seg noe enklere nå enn tidligere. Den politiske situasjon er altså bare det som sukrer pillen når vi tvinges til å erkjenne at det er absolutte nasjonal-økonomiske grenser for enhver stats militære potensial i en fredsekonomi, og at disse grensene ikke har noen respekt for hva geografiske eller politiske forhold tilsier at vi trenger av forsvaret.

Etter på denne måten å ha omgått mitt hovedpoeng skisserer oblt Olstad det han kaller en rask trusselvurdering der han bl.a. nevner Narvik med malmtransitt og jernbane, Trøndelag og Jämtland, Stavanger med olje og Sola, Østlandet med Oslo etc. som utsatte områder. Det gjøres imidlertid ikke noe forsøk på å beskrive en politisk eller strategisk forutsetning som

kan sannsynliggjøre en sovjetisk Dags invasjon i f.eks. Trøndelag eller Stavanger-området. At malmtransporten og dermed Narvik var av betydning for tyskerne er selvfølgelig riktig, men jeg kan ikke helt se at de 15 mill tonn jernmalm årlig på Ofotbanen er like interessante for Sovjet-Unionen med en egen produksjon på ca. 600 mill. tonn. Ei heller foretar Olstad noen seriøs beregning av hva slags kapasitet og ressurser slike operasjoner vil kreve, og dermed kan man vanskelig kalle det noen profesjonell analyse av trusselen. For det første er en påvisning også av motiv en selvfølge når krig som politisk virkemiddel skal sannsynliggjøres. For det annet er kapasitetsberegninger mer komplisert enn å legge linjalen på kartet og konstatere at sovjetiske fly teoretisk har den nødvendige rekkevidde, og at det derfor eksisterer en trussel nær sagt over alt slik oblt Olstad later til å mene. Og – selv om man skulle være enig i noe slikt – hva har man oppnådd med det? Skal vi dermed bare fortsette å si at et angrep kan komme over hele landet og fortsette å spre ressursene utover også når det for lengst er blitt åpenbart at vi da ikke får noe troverdig forsvaret noe sted?

Den eneste begrunnelse for et slikt valg er troen på at organisasjonen så å si kan overvintre og hentes opp igjen den dagen økonomien gir rom for det, men dette er etter undertegnede vurdering en meget spekulativ forutsetning. Tenker vi oss at et politisk omslag ute i verden gjør politikerne mer villige til å åpne lommeboken vil det for det første ikke stå lagret store mengder tidsmessig militærmateriell noe sted og bare vente på kjøpere. Det vil heller ikke stå klar produksjonslinjer som på kort varsel kan begynne å

fremstille moderne krigsmateriell. De som følger den pågående debatt i USA om akkurat dette vil vite at det kommer til å ta måneder før selv amerikansk industri kan omstilles til krigsproduksjon, og da er det neppe norske bestillinger som effektueres først. Å tro at USA skal fungere som «demokratienes arsenal» på samme måte som sist er derfor neppe realistisk. Dertil kommer at det jo ikke nødvendigvis blir hverken billigere eller enklere å utruste og trene en ny brigade fordi den har ligget i dvale i mellomtiden. Ei heller virker den politiske beslutning enklere å ta bare fordi avdelingen allerede eksisterer på papi-ret. Dersom dette overhodet kan sies å representere noen fordel må den derfor avvies mot ulempene ved å bruke millioner av driftskroner på å lagre og vedlikeholde ukurant materiell som avdelingene likevel ikke kan bruke – delvis fordi de er utrenet og delvis fordi våpnene er ineffektive eller helt virkningsløse. Jeg stiller meg også tvilende til om den tekniske og taktiske ekspertise som er nødvendig for et slikt treningsmessig skippertak lar seg bevare i nødvendig grad i en organisasjon som bare øves med års mellomrom. Her fremholdes ofte Tyskland i mellomkrigstiden som eksempel på at dette likevel er mulig, men da må vi ta to forhold i betraktning. For det første var Wehrmacht ikke basert på opptining av en stor nedfrosset organisasjon men tvert i mot på ekspansjon av det lille, helprofesjonelle Reichswehr der samtlige soldater ble utdannet som underoffiserer nettopp for å kunne fungere som kadre – altså *kvalitetssprinsipp*. For det annet behøver man bare titte ned i en KV II eller KW III anno 1939 og sammenligne med en Leopard av i dag for å se at den tek-

niske utvikling i mellomtiden har skapt en spesialiseringsgrad også i militære organisasjoner som man ikke lenger kan bygge bro til fra det sivile samfunn ved hjelp av hurtigkurser.

Som historiker er antagelig oblt Olstad enig med meg i at ethvert forsvar i likhet med andre institusjoner periodisk innhentes av teknisk, økonomisk, sosio-kulturell og annen utvikling. Der man ikke i tide har oppdaget at betingelsene for den eksisterende orden har endret seg fundamentalt har erkjennelsen kommet i form av en katastrofe slik det f.eks. skjedde med Preussen i 1806, Frankrike i 1870 og både Storbritannia og Frankrike i 1940. Det ville være meget beklagelig dersom Forsvaret skulle mangle både selvinnsikt og vilje til å analysere seg selv nøkternt i et slikt perspektiv, og i stedet nærmest i avmakt falle tilbake på tradisjonelle formuleringer om vernekræft og folkeforsvar. Slike faktorer er selvsagt viktige, men for det første representerer de ingen vaksine mot forvandlingens lov og for det annet har som sagt ingen påvist at det er vårt nåværende system som frigjør den største vernekræft – i den grad noen overhodet har presise forestillinger om hva dette uttrykket betyr. Hver mann teller, sier Olstad. Nei, vil jeg påstå. Han gjør ikke det med mindre han er velutstyrt, veltrent, veldisiplinert og godt ledet, og på alle disse områdene står vi i fare for å bli dårligere enn enhver tenkelig motstander. I den forbindelse er det verd å minne om at også fremtidens (sovjet-)russiske hær vil bli profesjonell. I stedet for å akseptere dette forutsetter vi enten at vi skal greie å gjenoppruste en sovende organisasjon eller i verste fall at motivasjon og forsvarsvilje så å si skal kompensere for enhver annen mangel den dagen det gjelder. Heller ikke den siste antagelsen er det noen relevant erfaring som støtter, men fordi vi har gjort oss avhengig av en slik forutsetning har vi nærmest opphøyet den til et dogme.

Med en oppløst Sovjet-Union, et gjennomført CFE-regime, en helt ny politisk arkitektur i Europa og alle de andre faktorer som antagelig vil bidra til å gjøre selv konvensjonell krig mellom industrialiserte land til et mindre egnet politisk instrument kan det etter hvert bli vanskelig nok å påstå, at Nord-Norge er militært meget uinteressant. Fortsatt å argumentere for dette som om vi politisk og militært

oss i 1939 og stadig kan angripes fra nær sagt enhver kant vil derfor i fremtiden innebære en betydelig risiko for å bli smilt av – etter mitt skjønn med adskillig rett. Det meste taler for at vårt fremtidige forsvarsbehov går i retning av større evne til en gradert respons på utfordringer lavere ned i konfliktspekteret enn den tradisjonelle storkrig mellom øst og vest, f.eks. en begrenset konflikt utløst av feilslått krisehåndtering i våre mest følsomme nærområder. Et nasjonalt eksistensforsvar basert på et masseoppbud av sporadisk trente sivilister kan i en slik

situasjon lett bli det man med en spissformulering kan kalle et ubrukelig redskap for en irrelevant oppgave. At «den lille men gode hær» viste seg å være et bedrag i 20- og 30-årene har derfor ikke spesielt mye med saken å gjøre.

En liten hær blir selvsagt ikke automatisk god *fordi* den er liten, dette henger som jeg også har hevdet bl.a. sammen med befalsordning og andre forhold. Til gjengjeld får vi med en hær av dagens størrelse en skuddsikker garanti for at den blir dårlig. □

1990 01 04
17
NR

STEMO®

PRODUKTOVERSIKT MED NETTOPRISER

ET KOMPLETT LAGERINREDNINGSPROGRAM

- STOR LEVERINGSDYKTIGHET
- GOD SERVICE
- HØY KVALITET TIL MEGET KONKURRANSDYKTIGE PRISER

SMÅVAREREOLER	PALLREOLER	UNIVERSALREOLER	PLASTKASSER
PLASTBOKSER	PLASTBAKKER	PLASTCONTAINER	BENKER
MERKESYSTEM	LAGERAUTOMATER	MESANINETASJE	VEGGER

N.P. LIEN A/S
P.B. 123, Elveveien 26-28, 1472 Fjellhamar
Telefon: (02) 97 3180, Telefax: (02) 97 3185

Avd. Nord Norge
Sjøgaten 25
8480 Andenes
Telefon: (088) 41271
Telefax: (088) 42922

Ønsker nærmere opplysninger om:

Navn/adresse: